

Skaldsøgan

Í SORTANUM

Í samband við 91 ára føðingardag William Heinesens, sum var í gjár, prenta við ritgerð, sum Høgni Mohr og John Eystberg hava skrivað. Í dag annar partur, sum er um skaldsøguna "Í Sortanum".

2. partur

Eftir stöðg í 11 ár kom 3. skaldsøga Williams út í 1949. Uppruna bókaheitið er »Den Sorte Gryde«, og føroyska heitið er »Í Sortanum«. Bókin kom út á føroyskum í 1975, og tað var Bjarni Niclasen, sum týddi.

Vit hava í undirpørtunum í hesum kapitli greinað skaldsøguna, við serligum atlit til egnu fatan okkara av henni. Tað skal tó viðmerkjast, at aðrar greiningar og fatanir, fyrri ein ávísan part, eru tiknar við í metingini.

Almenna høvuðsgongdin

Landið er hertikið. Her-setingartíðin hevur við sær, at hópurin av peningi er at vinna hjá tí partinum av fólkinum, sum eigur pening at leggja í.

Ei: familja, sum hoyrir til te lægru stættina, hevur samband við ymsu bólkarnar í samfelagnum: Sjømenn, málsokið fløttafólk, átrúnaðarlígar felagsskapir, hermenn og ríkfólk.

Misnýttar møta misnýttum og livsjáttarar møta umboðsfólki deyðans. Umboð ríkmanna-veldisins kávar útyvir sonnu endamáli síni við vælgerðarandlitinum, og viðgongdi trúaravastin avnóttar og vendir sær í móti kynsligari girnd og kærleika millum mann og kvinnu.

Framferð alra bólkanna ávirkar lagnurnar í samfelagnum, og at enda er hetta komið so vítt, at neyðugt gerst við eini uppgærd.

Lamni sosialistiskir prentarin sær misnýtsluna og átrúnaðarlíga trábeitið. Hann køvst í hatri og ger av við seg, tá ið kærleikin sum býr í honum, tapir bardagan móti hatrinum.

Ríkmaðurin varðveitir teir fólksins, og høvuðspæðarnir í viðgongd- as trúarbólkinum gerast sir. íssjúkir. Tó, lóksins vinnur kærleikin eisini sín í la sigur, við at livskáta

gentan og ungi sluppskiparin geva seg í favn hansara.

Evni

Evnini, ið verða viðgjørð í skaldsøguni, eru mong og fjøltáttáð. Tó er eittans evni, sum einamest ger seg galdandi. Evnið, talan er um, er vælkenda misnýtslan fyrri peningaligan ágóða. Tað er á hetta evnið, øll skaldsøgan er bygd. Hini høvuðsevnini eru antin sprottin úr teimum trupulleikunum, sum kjarnin í bókini viðger, ella standa tey í hvussu so er tætt at teimum.

Tað, ið vit kunnu nevna »grundleggjandi høvuðsevnið«, er mótsetningarir millum teir mongu bólkarnar í søguni. Staðurin, har hendingarnar fara fram á, verður í bókini lýstur soleiðis: »(...) ein fjálgi fyrri overvaðar sjómenn, ein hvíldarstaður hjá vilstum flýggjandi, sum eitt æðuvarp fyrri religiøsar sektir og eitt satt paradís hjá øllum sløgum av ivasomum handlandi«.

Tað visir seg, at peningasterki parturin av fólkinum heldur seg kunna meta alt í pengum. Hetta letur seg sjálvandi ikki gera úttan at mótburður kyknar. Inn í kapitalistisku framtaksgrøðina, verða onnur evni drigin. Vit hitta tað fascistiska harkaliðið, sum kapitalurin óvnyttir, við at spæla sjónleik við tí demokratiska skortinum fyrri andlitið. Liberalisman verður eisini tikin fram, sum eitt slag av miðju ímillum ta sosialistisku hugsjónina og tann afturhaldssinnaða partin av fólkinum.

Afturhaldið mótir sinum fullkomna mótsetningi, marxismuni og vit siggja við hesum, hvussu vónleyst politiskt stríð í andstöðu kann knúsa mæniskjalagnur.

Ogðuliga tætt uppat teimum politisku evnunum liggur átrúnaðurin. Ávisir samfelagsbólkar eru runnir saman í trúarbólkar. Oxfordrøslan hysir teimum múgvandi, meðan kringlumeinigheit-

in er samansett av fæloysingum, ið hava verið úti fyrri vanlagnum. Kirkjuna kenna vit aftur, við tað at hon hysir teimum, sum hava eitt vanligt og als ikki spennandi samband við kristnitúrna.

Átrúnaðurin spælir ein týðandi leiklut í bókini. Her verður serliga hugsað um tann viðgongda partin av umboðsfólki hansara. Fyri ein stóran part ber til at tengja hetta evnið saman við kærleikanum og kropsligu girndini. Í tí viðgongdu kringlumeinigheitini verður hesin nátturligi parturin av livinum samanborin við stóra synd. Hetta hevur við sær, at fleiri persónar koma í rasshaft og verða noydd at velja. Aftur her hitta vit knústar lagnur. Liva, sum stendur høvuðsmanninum í kringlumeinigheitini »sera nære«, kollveltist og gerst svøk, tí kærleikin til lívið er henni ov sterkur. Hesin tilbúðir visir, hvussu oyðileggjandi trúbeiti kann vera.

Kærleikin verður viðgjørður sera nágreiniliga í bókini, men tó yvirhøvur soleiðis, at hann sjáldan eydnast. Vónrika gentan biðar í trúskapi eftir deyðsjuka drongi sínum, men úttan úrslit. Sama genta er eitt slag av kærleiks- og sextu fyrri fleiri. Ólukkuliga prentaranum, Jensi Ferdinandi, hvørs einasta samband við kærleika er henda gentan, eydnast ikki at vinna kærleika hennara. Simun, ovastin í kringlumeinigheitini, noyðist at venda Livu bakið, tí trúgv hansara noktar honum »jórðiskan« kærleika og kynsligt samband.

Tað er tó ikki einans Sátan, sum fær skyldina fyrri umrøddu freistingar. Íslendingurin Eingilbert berjist eisini móti kynsligu girndini, men í hansara føri er tað tað duldarfulla, trøsliga og loyni-spekiliga, sum stýrir girndini. Viðari viðvíkjandi Eingilbert kann sigast, at hann kanska, ótilvitandi er eitt slag av kynsvillingi. Hann er hug-

tikin av Thomeu, sum við sínum sjáldsama yvirskoggi, ikki sørt ber brá av einum mannfólki. Hann kann samanberast við undanfærslu fyrri at vera kynsvillingur.

Eitt annað týðandi evni, er tað ið vit kunnu kalla politiskt máttloysi. Hetta kemur fram í stöðu Jens Ferdinands. Nærum einsamallur sær hann, hvussu alt rundan um hann er við at rotta upp í trúðanini eftir peningi, men stöða hansara í samfelagnum ger, at hann ikki megna at gera hugsan sína galdandi.

At enda kann nevast, at William Heinesen viðger ein ógvuliga verðsligan politiskan spurning. Meginparturin av skaldsøguni er jú bygdur á misnýtslu av peningaligum valdi. Um tikið verður samanum, er ongín ivi um, at hann tekur spurningin um, hvussu stríð millum ymsar samfelagsbólkar

kann elva til eina kollektiva samfelagsliga vanlagnum. Úrslitið kann gerast eitt samfelag við ongum veruligum livsvirðum...

Persónarnir

Niðanfyrirstandandi tekniking er ein teknisk vegleiðing fyrri sambondini millum luttakararnar í skaldsøguni. Talan er um teir persónarnar, sum eftir okkara tykki spæla týðandi leiklutir.

Frágreiðing til talvu 2

1. Thomea og Eingilbert hava eitt nærum trøllakent kynsligt samband. Eingilbert berjist móti girndini og tapir, meðan Thomea tykist at vera hugtikin av tí ráa kynslivinum, tó at hon somuleiðis tykist at vera sera duldarfull. Samband teirra endar við, at Thomea lumpar Eingilbert í deyðan.

2. Frú Lundegaard fær barn saman við Eingilbert, sum

býr hjá henni.

3. Thygesen og Mykelbust eru útlendingar. Teir húsast hjá Frú Lundegaard.

4. Thomea og Alvilda eru systir Alvilda er seinment.

5. Lias er faðir Thomeu.

6. Ívar og Thomea er systkin. Ívar er sjómaður og ein sera bersøgin vinstrahallur maður.

7. Kiødt prestur er ríkur maður, men hann misnýttir ikki ognir sínar. Liva og hann fáa samband við hvørt annað, tá ið Liva verður fyrri sorg, og hann troystar hana.

8. Alvilda og Liva eru systir.

9. Lias er faðir Alvildu.

10. Lias er faðir Ívar.

11. Friðrik og Ívar eru við sama skipi í eina tíð. Teir eru bestu vinmenn.

12. Ívar og Magdalena eru systkin.

13. Lættlynta Magdalena og kærleiksbundni Friðrikur eru góð við hvørt annað. Hóast »lættlivandi« Magdalena ikki heldur seg megna at vera trúgv, so eydnast kær-